

- 2 Постанова Колегії Рахункової палати України від 03 грудня 1999 року за №25-1 "Про затвердження інструкції про порядок проведення перевірок, ревізій Рахунковою палатою".
- 3 Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07 грудня 2000 року.
- 4 Распоряжение первого заместителя премьера Правительства Москвы от 14 декабря 1999г. №996-РЗП «О совершенствовании контроля за использованием государственной собственности».
- 5 Бурцев В.В. Аудит и финансовый анализ // 2003г.-№2.-С18.
- 6 Концепції та методики державного аудиту. Посібник для самостійних занять.
- 7 Правовое регулирование государственного финансового контроля в зарубежных странах. Аналитический сборник. - М.: Прометей, 1998.

В статті досліджуються питання удосконалення взаємодії та координації робіт між органами державного фінансового контролю та незалежними аудиторськими організаціями

In the article the questions of improvement of co-operation and co-ordination of works between the organs of state financial control and independent public accountant organizations are explored.

УДК 657

А.П. Бегун, доц., канд. екон. наук

Кіровоградський національний технічний університет

Проблеми обліку капітальних інвестицій

В статті розглянуто сучасні проблеми обліку капітальних інвестицій та запропоновані варіанти вирішення проблемних моментів.

капітальні інвестиції, система бухгалтерського обліку, ефективність використання, інформаційна база

Економічна сутність інвестиційної діяльності (зокрема капітальних інвестицій) та методологія її облікового забезпечення традиційно досліджуються науковцями. У рамках діючої системи обліку можливе формування обліково-аналітичної інформації щодо капітальних інвестицій, яка використовується при розробці стратегії підприємства. На рівні підприємства основу інформаційного забезпечення формування його стратегії складають перш за все, облікові дані. В цьому виявляється нерозривний зв'язок бухгалтерського обліку з управлінням. Так для управління за інших рівних умов потрібно володіти необхідною та достатньою інформацією. Ефективність використання інформації безпосередньо залежить від того яка застосовується технологія її отримання та обробки. Саме тому є необхідним дослідити можливості програмних продуктів щодо забезпечення потреб управління капітальними інвестиціями на всіх етапах: від прийняття рішення щодо здійснення до впровадження.

Система бухгалтерського обліку в Україні знаходиться стадії становлення. Так, на мікрорівні триває адаптація до застосування діючих з 2000 року стандартів та розробляються і вводяться нові, зокрема П(С)БО 31. За мету при написанні статті поставлено дослідження проблем інформаційного забезпечення управління капітальними інвестиціями та визначення напрямів їх подолання.

Економічна діяльність суб'єктів господарювання значною мірою характеризується обсягами та формами інвестицій, серед яких для промислового підприємства важливою є капітальна.

Капітальні вкладення (інвестиції) - це витрати на будівельно-монтажні роботи, придбання будівель або їхніх частин, устаткування, інструмента, інвентарю, інші

капітальні роботи і витрати на проектно-дослідницькі, геолого-розвідницькі і бурові роботи, відведення земельних ділянок і переселення в зв'язку з будівництвом, на підготовку кадрів для споруджуваних підприємств і ін.

Джерелом приросту капіталу й головним мотивом інвестування є одержуваний прибуток. Обидва процеси - вкладання капіталів і одержання прибутку - відбуваються в певній послідовності, а саме: вкладання капіталу може передувати одержанню прибутку; також можливим є паралельне вкладання капіталу й одержання прибутку; іншим варіантом є інтервальне вкладання капіталу, з отриманням прибутку через деякий час.

Отримання прибутку є мотивацією інвестицій, але в інвестиційній теорії, крім цілі отримання прибутку, виділяють ще й інвестиційні цілі: прийнятні рівні ризику та ліквідність інвестицій, що тісно пов'язані з первинною ціллю і є вторинним щодо неї. Вторинність цілей пояснюється тим, що фактичний прибуток може відрізнятись від запланованого внаслідок таких причин: настання ризикових подій (процесів), не передбачених проектом. З іншого боку, інвестиційні цілі проекту (прибутковість, ризик, ліквідність) відбивають інвестиційні характеристики, оскільки відповідно до них інвестор приймає рішення про реалізацію проекту.

Проблемним в сучасному обліку капітальних інвестицій є те, що більшість підприємств згідно з фондовим принципом побудови плану рахунків не створюють фондів економічного розвитку, не відображають на бухгалтерських рахунках коштів акумульованих для капітальних інвестицій. В обліку не відображується основне джерело фінансування - амортизація, тому що облік амортизаційного фонду непередбачено діючим планом рахунків, а запровадження позабалансового рахунку 09 «Накопичена амортизація» на вирішує проблему з огляду на те, що більшість підприємств не мають вираженої амортизаційної політики і не пов'язують її з управлінням капітальними інвестиціями та стратегією розвитку підприємств.

Проблемним також є те, що підприємства при отриманні довгострокових позик, як джерела капітальних інвестицій з впровадженням П(С)БО 31 отримали право на капіталізацію фінансових витрат. Для з'ясування проблемних моментів пов'язаних із застосуванням вимог П(С)БО 31 в роботі розглянуто особливості капіталізації фінансових витрат, зокрема пов'язаних з капітальними інвестиціями.

Теперішній альтернативний метод обліку фінансових витрат має стати базовим, і не просто базовим, а єдиним, який можна застосовувати. Отже, тенденція до скорочення (ліквідації) альтернативних методів і методик у стандартах бухгалтерського обліку підтверджується відповідними змінами. Разом із спрощенням облікових Процедур такі кроки можуть забезпечити більшу уніфікацію і порівнянність обліково-звітної інформації підприємств.

Враховуючи ст. 1 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» (щодо гармонізації національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку з міжнародними стандартами) можна очікувати відповідних змін у національному Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 31, що дає підстави сподіватися на поширення на підприємствах України методу капіталізації фінансових витрат.

Є необхідним подолати інертність економічної роботи на підприємствах і більш активно запроваджувати сучасні досягнення стратегічного управління.

Для прийняття управлінських рішень інформаційною базою є бухгалтерський облік. Перехід від традиційної моделі діяльності підприємства, що орієнтується на план і гарантований збут до економіки, що має гнучко пристосовуватись до умов ринку, потребує створення адекватного забезпечення реалізації функцій управління.

Стратегічне рішення визначає загальний напрямок розвитку підприємства, стійкість його життєдіяльності в умовах подій, що прогнозуються, та непередбачених і невідомих на даний момент подій.

Обліково-аналітичне забезпечення підприємства є базою прийняття стратегічних рішень та аналізу ефективності діяльності підприємства, тому кількість та повнота даних мають першорядне значення.

Ефективність здійснення капітальних інвестицій безпосередньо залежить від обґрунтованості рішень щодо вибору інвестиційного проекту, а також якості фінансового забезпечення його реалізації. Реалізації капітальних інвестицій має передувати їх планування.

Планування на підприємстві завжди пов'язане з майбутнім, а модель є уявленням очікуваної реальності. Таким чином, уявлення можливих майбутніх стратегій може розглядатися як моделювання майбутнього. Розвиток моделювання в фінансовому менеджменті відбувається завдяки створенню моделей, здатних дедалі більш адекватно описувати реальність. Бурхливий розвиток інформаційних технологій та обчислювальної техніки надає фахівцям широкі можливості для створення все більш ефективних моделей фінансового забезпечення стратегії розвитку.

Необхідність врахування впливу безлічі динамічно змінних у часі чинників обмежує застосування статичних методів, які можуть бути рекомендовані тільки для проведення попередніх розрахунків, з метою орієнтовної оцінки ефективності інвестиційних проектів. Більш ефективними, і такими, що дозволяють розрахувати проект, у якому було б взято до уваги безліч вказаних чинників, є динамічні методи, засновані на імітаційному моделюванні. Імітаційні моделі управління інвестиційною діяльністю підприємства, побудовані за допомогою відповідних комп'ютерних систем, забезпечують генерацію стандартних бухгалтерських процедур і звітних фінансових документів, як наслідок бізнес-операцій, що реалізуються в часі. Під бізнес-операціями маються на увазі конкретні дії, здійснювані підприємством у процесі економічної діяльності, наслідком яких є зміни в обсягах і напрямках руху потоків грошових засобів. Ці моделі відображають реальну діяльність підприємства через опис грошових потоків (надходжень і виплат) як подій, що відбуваються в різні періоди часу.

Зважаючи на те, що під час розрахунків використовуються такі важко прогнозовані чинники, як показники інфляції, плановані обсяги збуту та багато інших, для розробки стратегічного плану й аналізу ефективності інвестиційного проекту застосовується сценарний підхід. Сценарний підхід передбачає здійснення альтернативних розрахунків на основі даних, що відповідають різним варіантам розвитку проекту. Використання Імітаційних фінансових моделей у процесі планування й аналізу ефективності діяльності підприємства або інвестиційного проекту, який реалізується, є досить сильним і дієвим засобом, що дозволяє «програти» різні варіанти стратегій і прийняти обґрунтоване управлінське рішення, спрямоване на досягнення цілей підприємства.

В основу пакетів COMFAR та PROPSPIN покладена методика UNIDO з підготування техніко-економічних досліджень.

Структура даних пакету COMFAR (Computer model for feasibility analysis and reporting) подана такими основними блоками:

- загальні капіталовкладення - будівництво;
- загальні капіталовкладення - виробництво;
- потреба в оборотному капіталі;
- джерела фінансування;
- таблиці руху коштів;
- звіти про чистий прибуток;

- проектно-балансові відомості.

Розрахунки можна здійснювати в будь-якій валюті, обравши співвідношення її до гривні. Пакет дозволяє простежити окремо іноземні й вітчизняні інвестиції, дає можливість розрахувати диверсифіковане виробництво. Можливим є вирішення завдань як рівномірної амортизації, так і лінійної (до залишкової вартості) та прискореної. Розраховуючи виробничі витрати, користувач задає річний темп інфляції. Таким чином, відстежуються всі зміни щорічних потоків готівки з врахуванням сплати податків, виплати дивідендів і відсотків за позиками. COMFAR здійснює розрахунок фінансових потоків таких фінансових показників, як чистий дисконтований прибуток, прибуток на акціонерний капітал, внутрішня норма прибутковості тощо.

Пакет COMFAR реалізований у вигляді трьох програмних блоків:

- 1) введення даних;
- 2) розрахунків;
- 3) видача результатів.

Крім зазначених блоків, у пакеті подані два додаткових блоки:

- графічного відображення інформації;
- економічного аналізу «витрат-вигод».

Пакет PROPSPIN (Project profile screening and reappraisal information system) являє собою інформаційну систему попередньої оцінки проектів. Він був розроблений представництвом UNIDO для підготування, дослідження й аналізу промислових інвестиційних проектів. Як і COMFAR, PROPSPIN є ліцензованим і міжнародно визнаним програмним продуктом.

Відмітною рисою PROPSPIN є його інтегрованість. Користувач одночасно бачить на екрані і вхідні дані, і їхній фінансовий результат. Звіт, що отримується, являє собою варіант фінансового профілю проекту з урахуванням заданих обмежень. Водночас пакет не є засобом проведення повного фінансового аналізу, а слугує для швидкого виявлення придатних для подальшого розгляду варіантів. Таблиці, що генеруються системою, містять основні фізичні і фінансові показники, в них надається внутрішня оцінка прибутковості проектів з погляду таких показників, як норма прибутковості, період окупності, точка беззбитковості. Якщо аналіз виявляє слабкі місця у фінансовій структурі проекту, користувач має можливість змінювати значення вхідних даних доти, поки не знайдеться такий набір параметрів, який зробить проект прийнятним.

Продукція фірми «Альт» виконана у форматі електронних таблиць і є повністю відкритою для користувача. Вона має «напівжорстку» структуру: побудова деяких модулів дозволяє користувачеві змінювати алгоритми розрахунків відповідно до специфіки свого підприємства. Інші модулі не допускають втручання користувача в алгоритми розрахунків.

Програмні продукти фірми «Альт» утворюють необхідний пакет програм для фінансового менеджменту, куди входять:

- 1) програма для оцінки фінансового стану підприємства «Альт-фінанси»;
- 2) система для складання фінансового плану «Альт-план»;
- 3) програма для оцінки різних варіантів розвитку підприємства «Інвест».

Програмним продуктом «Альт-фінанси» користуються під час вирішення двох задач: аналізу стану і визначення тенденцій розвитку підприємства.

При аналізі фінансового стану підприємства враховуються обчислені програмою коефіцієнти ліквідності та фінансової стійкості. Система, дозволяючи простежити динаміку цих показників у часі, дає аналітикові картину розвитку підприємства, дозволяє скласти прогноз його діяльності на певний період.

Для фінансового менеджера більш важливою є інша вихідна інформація, яка відбиває те, що виконується програмою аналізу прибутковості, та включає розрахунок таких показників: прибутковість змінних витрат (свідчить про зміну валового прибутку та динаміку змінних витрат на одиницю в грошовому вираженні), а також прибутковість усіх витрат (відображає прибуток від основної діяльності, що доводиться на одиницю поточних витрат у грошовому вираженні).

Важливим результатом обчислень є факторний аналіз рентабельності, що відображає вплив таких чинників, як прибутковість продажу, оборотність активів, структура джерел, на рентабельність підприємства, що дозволяє виявити «вузькі місця» і гострі проблеми, які вимагають першочергової уваги фінансового менеджера. Після цього розпочинають формування фінансового плану за допомогою програмного продукту «Альт-план».

Програмний продукт «Альт-план» складається з п'яти блоків:

- 1) опис запланованої номенклатури виробництва;
- 2) опис поточного фінансового стану підприємства, тобто баланс;
- 3) дані про отриману оплату за відвантажену продукцію і передоплату, що надійшла підприємству, за майбутнє постачання;
- 4) на підставі даних першого-третього блоків здійснюється оцінка поточного і перспективного виторгу від реалізації;
- 5) опис витрат із поділом їх на перемінні (ті, що залежать від обсягу виробництва) і постійні (незалежні від обсягу виробництва).

Пакет «Альт-Інвест» реалізований із використанням електронних таблиць Microsoft works або EXCEL і може працювати в середовищі інших поширених табличних процесорів. Це накладає відбиток на всю подальшу роботу з ним. Достойнством пакета є те, що вся інформація подана на одному екрані. Змінюючи значення показників, користувач миттєво одержує відповідь на свої дії.

Програмний комплекс «Інвестор» займає за «закритістю» проміжне положення між Project Expert і «Альт-Інвест». Він є могутнім інструментом у техніко-економічному дослідженні Інвестиційних проектів і формуванні на їхній основі інвестиційних програм.

Методичною основою створення комплексу є рекомендації провідних міжнародних фінансових інститутів з підготовки техніко-економічних досліджень інвестиційних проектів.

Відмітною особливістю комплексу є його багатофункціональність та універсальність застосування. Він може бути використаний для розрахунку інвестиційних проектів для діючих або споруджуваних промислових і торгових підприємств. Програмний комплекс «Інвестор» призначений також для тих, хто розробляє та розраховує інвестиційні проекти на своїх підприємствах, реципієнтів (економістів, інженерно-технічних працівників і керівників підприємств) і тих, хто формує інвестиційні програми для фінансування, - інвесторів (керівників інвестиційних компаній, банків й інших кредитно-фінансових установ, підприємців, фахівців, а також органів державної влади і управління).

«Інвестор» може бути ефективно використаний і для діагностики фінансово-господарського стану реципієнта на початковому етапі здійснення перед інвестиційних досліджень.

Однією з істотних особливостей комплексу є те, що формування і розрахунок прогнозного балансу здійснюється в стандартній формі, прийнятій у бухгалтерському обліку на території України.

Прогнозний баланс і звіт про фінансові результати складаються на основі початкової фінансової інформації діючого підприємства з урахуванням спланованої виробничої діяльності.

Алгоритм розрахунку прогнозного балансу дає змогу досить точно планувати фінансову діяльність на плановий період розвитку підприємства або здійснення інвестиційного проекту з урахуванням специфіки формування фінансових результатів діяльності підприємств і податкової політики.

Крім цього, на основі фінансового прогнозування будуються грошові потоки «прямим» і «непрямим» методами, перший з яких найчастіше використовується в Росії, другий - у країнах Західної Європи.

Результати розрахунку прогнозного балансу і звіту про фінансові результати можуть бути експортовані у блок «Фінансовий аналіз», де на базі методики, розробленої фахівцями фірми «ІнЕк», можна розрахувати понад 90 абсолютних і відносних показників. Автоматично формується аналітичний баланс-нетто, баланс і звіт будь-якого підприємства перераховується в баланс і звіт по стандартах GAAP і може бути поданий російською та англійською мовами. Одночасно розраховуються і узагальнюючі показники фінансової оцінки інвестиційного проекту відповідно до прийнятих методик. Таким чином, іноземні інвестори можуть отримати всю фінансову інформацію про проект у звичному вигляді, що відповідає міжнародним стандартам.

Важливою відмітною особливістю комплексу є всебічний аналіз господарської діяльності підприємства або виробничого плану здійснення інвестиційного проекту. Використовуються в комплексі різні моделі аналізу (індексний, факторний, графічний та ін.), що дозволяє отримати детальну картину формування витрат виробництва і збуту продукції.

Комплекс пропонує два режими аналізу залежно від міри глибини й подробности опрацювання - автоматичний і ручний.

Автоматичний аналіз - за заданим алгоритмом провадиться ретельне дослідження усіх фінансово-економічних аспектів інвестиційного проекту, починаючи з умов його фінансування і закінчуючи загальною оцінкою спроможності проекту із зазначенням найбільш негативних моментів у його реалізації. Аналіз може бути проведений як по проекту загалом, так і по окремих його розділах. Автоматично аналіз проводиться в графічному вигляді і супроводжується текстовим коментарем, уся інформація якого може бути використана для первинного оформлення проекту. На підставі цього аналізу можна виявляти слабкі місця виробничого плану інвестиційного проекту, і отже, міру ризику вкладення коштів у цей проект. Внаслідок проведеного аналізу розробники мають можливість сформулювати декілька альтернативних варіантів проекту (наприклад, із різними джерелами фінансування, різною структурою інвестиційних або виробничих витрат тощо). Крім цього, в режимі автоматичного аналізу програма сама пропонує короткий висновок за оцінкою основних показників ефективності та у разі невідповідності прийнятим параметрам підказує стандартні способи їх коригування.

Особливо треба зазначити, що комплекс має потужний пакет графічної підтримки. Це дозволяє здійснити експрес-аналіз фінансового стану об'єкта інвестування і отримати рішення у графічному вигляді (наприклад, визначити вартість майна підприємства, структуру підприємства, вартість його складових, а також виявити джерела фінансування, юридичну чи фізичну особу, яка його придбала), оцінити власні позикові кошти підприємства. В аналізі виробничого плану може бути використаний спеціальний блок «Графічне планування». Він може бути застосований як для аналізу проекту, наприклад, програми продажу, так і для графічного планування виробничої

діяльності. При цьому графічна зміна параметрів проекту приводить до автоматичного перерахунку всієї бази даних.

В результаті порівняльного аналізу програмних продуктів зроблено висновок про доцільність використання Project Expert. В автоматичному режимі на основі даних звітних бухгалтерських документів розраховуються основні показники ефективності та фінансові коефіцієнти. Користувач може розробити кілька варіантів проектів відповідно до різних сценаріїв їх реалізації. Після визначення найімовірнішого сценарію проекту його беруть за базовий. На основі базового варіанта проекту здійснюється аналіз чутливості й визначаються критичні значення найважливіших чинників, що впливають на фінансовий результат проекту.

Згідно з інструктивними матеріалами щодо складання статистичної звітності валовими капітальними інвестиціями є сукупність витрат, здійснених у звітному році за рахунок усіх джерел фінансування і спрямованих на придбання, створення, відновлення та поліпшення основного капіталу. Дані наводяться у фактичних цінах, з урахуванням суми податку на додану вартість, за винятком випадків, передбачених чинним законодавством.

У звітності "інвестиції в матеріальні активи" відображаються витрати на виконання будівельних та монтажних робіт, проектно-вишукувальних робіт, на придбання будівель, споруд та незавершених будівництвом об'єктів, на придбання машин та обладнання, що потребує або не потребує монтажу, виробничого інструменту, господарського інвентарю (без малоцінних та швидкозношуваних предметів) та транспортних засобів, на формування основного стада, робочої та продуктивної худоби, на насадження та вирощування багаторічних плодово-ягідних культур, на створення захисних лісових смуг та інші витрати, що пов'язані із збільшенням вартості основних засобів та інших необоротних матеріальних активів, також враховуються витрати, пов'язані з поліпшенням об'єкта (модернізація, добудова, дообладнання, реконструкція тощо).

Література

- 8 Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку № 12 "Фінансові інвестиції", затверджене наказом МФУ № 91 від 26.04.2000 р. // Офіційний вісник України. – 2000. – № 21. – С. 90–98.
- 9 Голов С.Ф. Костюченко В.М. Бухгалтерський облік та фінансова звітність за міжнародними стандартами. Практичний посібник. – К.: Лібра 2004. -880с.

В статье рассмотрены современные проблемы учета капитальных инвестиций и предложены варианты решения проблемных моментов.

In the article the modern problems of account of capital investments are considered and the variants of decision of problem moments are offered.